

Postanowienie z dnia 15 lipca 2011 r.

I UK 425/10

W sprawie, w której ubezpieczony zaprzecza podleganiu obowiązkowi ubezpieczeń społecznych w okresach, co do których sprawa została już prawomocnie rozstrzygnięta przez sąd ubezpieczeń społecznych, występuje powaga rzeczy osądzonej (art. 365 i art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Przewodniczący SSN Bogusław Cudowski, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Romualda Spyt.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 lipca 2011 r. sprawy z odwołania Hieronima Ś. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o ustalenie, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 2 czerwca 2010 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Postanowieniem z dnia 31 marca 2010 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie odrzucił odwołanie ubezpieczonego Hieronima Ś. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w C. z dnia 30 grudnia 2009 r., którą organ rentowy zmienił swą wcześniejszą decyzję z dnia 14 czerwca 2006 r. w ten sposób, że objął z urzędu ubezpieczonego obowiązkowymi ubezpieczeniami: emerytalnym, rentowymi i wypadkowym w następujących okresach: - od 1 maja 2001 r. do 29 maja 2001 r.; - od 1 lipca 2001 r. do 29 lipca 2001 r.; - od 1 listopada 2001 r. do 30 listopada 2001 r.; - od 1 maja 2002 r. do 30 maja 2002 r.; - od 12 czerwca 2002 r. do 11 lipca 2002 r.; - od 24 lipca 2002 r. do 22 sierpnia 2002 r.; - od 1 sierpnia 2003 r. do 18 sierpnia 2003 r.; - od 21 sierpnia 2003 r. do 7 września 2003 r.; - od 10 września 2003 r. do 29 września 2003 r.; - od 30 kwietnia 2004 r. do 5 maja 2004 r.; - od 27 maja 2004 r. do 11 czerwca 2004 r.; - od 26 czerwca 2004

r. do 12 lipca 2004 r.; - od 26 sierpnia 2004 r. do 30 sierpnia 2004 r.; - od 21 maja 2005 r. do 2 czerwca 2005 r.; - od 11 czerwca 2005 r. do 23 czerwca 2005 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 14 czerwca 2006 r. organ rentowy z urzędu objął ubezpieczonego obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi (emerytalnym, rentowymi i wypadkowym) w następujących okresach: - od 1 maja 2001 r. do 29 maja 2001 r.; - od 1 lipca 2001 r. do 29 lipca 2001 r.; - od 1 listopada 2001 r. do 30 listopada 2001 r.; - od 1 maja 2002 r. do 30 maja 2002 r.; - od 12 czerwca 2002 r. do 11 lipca 2002 r.; - od 24 lipca 2002 r. do 22 sierpnia 2002 r.; - od 1 sierpnia 2003 r. do 18 sierpnia 2003 r.; - od 21 sierpnia 2003 r. do 7 września 2003 r.; - od 10 września 2003 r. do 29 września 2003 r.; - od 1 października 2003 r. do 30 listopada 2003 r.; - od 30 kwietnia 2004 r. do 5 maja 2004 r.; - od 27 maja 2004 r. do 11 czerwca 2004 r.; - od 26 czerwca 2004 r. do 12 lipca 2004 r.; - od 26 sierpnia 2004 r. do 30 sierpnia 2004 r.; - od 11 marca 2005 r. do 21 marca 2005 r.; - od 21 maja 2005 r. do 2 czerwca 2005 r.; - od 11 czerwca 2005 r. do 23 czerwca 2005 r.; - od 30 lipca 2005 r. do 7 sierpnia 2005 r.

W wyniku rozpoznania odwołania od tej decyzji wyrokiem z dnia 7 listopada 2008 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie zmienił decyzję z dnia 14 czerwca 2006 r. w ten sposób, iż ustalił, że ubezpieczony nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w następujących okresach: - od 1 października 2003 r. do 30 listopada 2003 r.; - od 11 marca 2005 r. do 21 marca 2005 r.; - od 30 lipca 2005 r. do 7 sierpnia 2005 r.

To rozstrzygnięcie uprawomocniło się w dniu 7 maja 2009 r. (w dacie wydania przez Sąd Apelacyjny w Katowicach wyroku w sprawie [...], oddalającego apelację ubezpieczonego od orzeczenia Sądu pierwszej instancji). W wykonaniu tego orzeczenia organ rentowy w dniu 30 grudnia 2009 r. wydał decyzję, która jest przedmiotem odwołania wniesionego w rozpoznawanej sprawie. W tej decyzji organ rentowy stwierdził, że ubezpieczony podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w okresach objętych rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego z dnia 7 listopada 2008 r. oraz ustalił za te okresy miesięczne podstawy wymiaru składek.

Sąd Okręgowy, rozpoznając odwołanie ubezpieczonego wniesione od decyzji z dnia 30 grudnia 2009 r., stwierdził, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, co powoduje odrzucenie odwołania na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Zdaniem Sądu, nie ulega wątpliwości, że kwestia dotycząca tego, czy ubezpieczony w okresach wskazanych w decyzji z dnia 30 grudnia 2009 r. prowadził działalność go-

spodarczą i czy był z tego powodu zobowiązany do uiszczenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne była już przedmiotem rozpoznania przez sąd ubezpieczeń społecznych i zakończyła się wydaniem prawomocnego orzeczenia.

Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2010 r. [...] Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił zażalenie ubezpieczonego na postanowienie Sądu pierwszej instancji odrzucające odwołanie. Sąd odwoławczy wywiódł, że w rozpoznawanej sprawie postępowanie przed organem rentowym nie zostało wszczęte na podstawie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) ani na wniosek ubezpieczonego. Decyzja z dnia 30 grudnia 2009 r. została wydana w wykonaniu prawomocnego wyroku sądu i jedynie „odzwierciedla jego treść”. Z tej przyczyny Sąd Apelacyjny w całości podzielił ocenę prawną Sądu pierwszej instancji i dodał, że w odwołaniu od przedmiotowej decyzji nie można kwestionować zasadności zawartego w niej rozstrzygnięcia dotyczącego ustalenia okresów podlegania przez ubezpieczonego obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, bowiem decyzja w tej części miała wyłącznie charakter wykonawczy. Mając na uwadze zakres zaskarżenia decyzji organu rentowego z dnia 30 grudnia 2009 r. (kwestionowanie przez ubezpieczonego podlegania przez niego obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym we wskazanych w niej okresach) należało więc przyjąć, że występuje powaga rzeczy osądzonej, co powoduje odrzucenie odwołania.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Apelacyjnego ubezpieczony zarzucił naruszenie art. 199 § 2 k.p.c., wskutek przyjęcia, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, uzasadniająca odrzucenie odwołania ubezpieczonego oraz art. 477⁹ § 1 k.p.c., wskutek uznania, że od decyzji organu rentowego wydanej w wykonaniu wyroku sądu nie przysługuje odwołanie. W uzasadnieniu podstaw kasacyjnych ubezpieczony wywiódł w szczególności, że przedmiotem odrzuconego odwołania była decyzja organu rentowego z dnia 30 grudnia 2009 r. Tymczasem przedmiotem rozpoznania wcześniejszych spraw między stronami była inna decyzja organu rentowego (z dnia 14 czerwca 2006 r.). Zdaniem skarżącego, z tego względu nie można przyjąć, że w rozpoznawanej sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej. Występuje wprawdzie tożsamość podmiotowa, ale nie ma tożsamości przedmiotowej, skoro przedmiotem odwołania ubezpieczonego jest „zupełnie inna” decyzja organu rentowego niż poddana kontroli w poprzednim postępowaniu. W ocenie skarżącego, nie ma przy tym znaczenia, że decyzja z dnia 30 grudnia 2009 r. miała jedynie

charakter wykonawczy. Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny stanowiska, że od takiej decyzji nie przysługuje odwołanie do sądu prowadzi w istocie do stworzenia odrębnego katalogu decyzji niepodlegających kontroli sądu, co narusza art. 477⁹ § 1 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i „nadanie odwołaniu ubezpieczonego dalszego biegu” oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona, przy czym na wstępie należy stwierdzić, że art. 199 § 2 k.p.c., którego naruszenie zarzuca skarżący, w ogóle nie był podstawą rozstrzygnięcia w zaskarżonym postanowieniu Sądu Apelacyjnego. Przepis ten stanowi bowiem, że z powodu braku zdolności sądowej jednej ze stron albo zdolności procesowej powoda i niedziałania przedstawiciela ustawowego lub braku w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem, uniemożliwiającego jej działanie, sąd odrzuci pozew dopiero wówczas, gdy brak nie będzie uzupełniony zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Odrzucenie odwołania w rozpoznawanej sprawie nie nastąpiło z powodu braków zdolności sądowej lub procesowej stron, lecz było konsekwencją przyjęcia przez Sądy obu instancji, że pomiędzy ubezpieczonym a organem rentowym, sprawa dotycząca obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym w spornych okresach została już prawomocnie osądzona (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

W odniesieniu do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych powaga rzeczy osądzonej ma walor szczególny, który w pewien sposób ogranicza jej praktyczne znaczenie. Choć rozstrzygnięcia sądowe w tych sprawach ustalają treść łączącego strony stosunku prawnego w chwili wyrokowania, to nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia mogą spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego, gdyż nie jest wykluczone spełnienie się lub upadek przesłanek materialnoprawnych prawa do świadczeń ubezpieczeniowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2005 r., I UK 11/05, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 98). Ta specyfika spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych może w praktyce wywoływać wątpliwości co do rozumienia pojęcia „sprawa prawomocnie osądzona” zawartego w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. W judykaturze problem ten jest szeroko omawiany. Generalnie przyjmuje się, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wyrok nie ma powagi rzeczy osądzonej, jeżeli dotyczy odmowy

przyznania świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a po jego uprawomocnieniu się organ rentowy wydał nową decyzję, opartą na nowych dowodach mających wpływ na ujawnienie rzeczywistego stanu faktycznego i jego prawidłową ocenę, gdyż wydanie nowej decyzji uprawnia ubezpieczonego do złożenia od niej odwołania i zobowiązuje sąd do sprawdzenia jej prawidłowości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1984 r., III URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177; uchwałę z dnia 3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPIUS 1997 nr 7, poz. 117, a poprzednio uchwałę z dnia 20 września 1978 r., II UZP 7/78, OSNCP 1979 nr 3, poz. 48 oraz wyrok z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 nr 12, poz. 212). Wydanie przez organ rentowy nowej decyzji, także co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu wszczętego w wyniku wniesienia od niej odwołania - co do zasady - uprawnia ubiegającego się o świadczenie do wniesienia kolejnego odwołania do sądu a wszczęta w ten sposób sprawa cywilna nie jest sprawą o to samo świadczenie w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 lutego 2007 r., I UK 266/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 79 oraz z dnia 21 maja 2008 r., I UK 370/07, LEX nr 491467), Dotyczy to również tak zwanej decyzji wykonawczej, czyli decyzji co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2010 r., II BU 4/10, LEX nr 707411) oraz decyzji organu rentowego odmawiającej ponownego ustalenia prawa do świadczenia na podstawie wniosku złożonego po uprawomocnieniu się wyroku oddalającego poprzednie odwołanie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., III UK 100/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 24; OSP 2011 nr 5, poz. 53, z glosą R. Babińskiej-Góreckiej).

Nie oznacza to jednak, że w sprawie z zakresu ubezpieczenia powaga rzeczy osądzonej nigdy nie ma miejsca. Wszczynające postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych odwołanie od decyzji organu rentowego pełni rolę pozwu, stąd też w sytuacji, gdy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami sprawa została już prawomocnie osądzona, sąd powinien odwołanie odrzucić na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. O tożsamości przedmiotu sporu świadczy nie tylko tożsamość żądania zawarta w poszczególnych wnioskach skierowanych do organu rentowego, ale także stan faktyczny i prawny, jaki istniał w chwili zamknięcia rozprawy w poprzednim postępowaniu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19

czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 529). Prawomocny wyrok oddalający odwołanie w sprawie o rentę inwalidzką (rentę z tytułu niezdolności do pracy), w którym ustalono okres zatrudnienia i datę powstania inwalidztwa ma powagę rzeczy osądzonej, wobec czego odwołanie od kolejnej decyzji organu rentowego, wydanej w tym samym stanie faktycznym, podlega odrzuceniu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98, OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 702). Przedmiotem sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych jest wprawdzie kontrola decyzji organu rentowego, ale w istocie nie tyle chodzi o tę decyzję, co o ocenę prawidłowości rozstrzygnięcia organu rentowego w zakresie ustalenia prawa do świadczenia z ubezpieczeń społecznych lub obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym (innych praw i obowiązków ze stosunku ubezpieczenia społecznego). Powaga rzeczy osądzonej dotyczy więc tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa faktyczna nie może ulec zmianie lub gdy odwołanie od decyzji organu rentowego zostało oddalone po stwierdzeniu niespełnienia prawnych warunków do świadczenia wymaganych przed wydaniem decyzji będącej przedmiotem postępowania sądowego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2005 r., II UK 61/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 371 oraz wyrok z dnia 14 maja 2009 r., II UK 211/08, LEX nr 509035, a także wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 kwietnia 2006 r., III AUa 3303/04, LEX nr 217149 i postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 października 2006 r., III AUa 842/06, OSA 2007 nr 10, poz. 17).

Decyzją z dnia 30 grudnia 2009 r., od której ubezpieczony wniósł odwołanie w rozpoznawanej sprawie, ustalono obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej w okresach, które były już objęte kontrolą sądu ubezpieczeń społecznych w poprzedniej sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem. Przedmiotem sporu w poprzedniej sprawie było, czy w okresach wskazanych w decyzji z dnia 14 czerwca 2006 r. - tożsamy z okresami wymienionymi w decyzji z dnia 30 grudnia 2009 r. - skarżący podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Spór ten został prawomocnie rozstrzygnięty przez sąd w ten sposób, że odwołanie ubezpieczonego w tym zakresie nie zostało uwzględnione, co oznacza, że ubezpieczony w tych okresach podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym. Z uwagi na przedmiot decyzji z dnia 30 grudnia 2009 r. (stwierdzenie podlegania przez ubezpieczonego obowiązkowi ubezpieczeń społecznych w przeszłości), po uprawomocnieniu się wyroku w poprzedniej sprawie, nie mogły zaistnieć

zdarzenia powodujące przekształcenie treści stosunku ubezpieczenia społecznego w tym zakresie. W niniejszym postępowaniu ubezpieczony zaprzecza więc podleganiu obowiązkowi ubezpieczeń społecznych w okresach, co do których sprawa została już prawomocnie rozstrzygnięta przez sąd ubezpieczeń społecznych. W takiej sytuacji występuje powaga rzeczy osądzonej i odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 30 grudnia 2009 r. jako niedopuszczalne (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.) prawidłowo zostało odrzucone w zaskarżonym postanowieniu Sądu Apelacyjnego.

Z powołanych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====